

za sve one koje zanima kulturna historija, čiji je jedan odsjek ovdje odслиkan. Stoga možemo samo još poželjeti da se što prije pojave књиге о палеографским одликама ових споменика (ауторке Вере Јерковић) и о језичким особинама (аутора Павла Ивића и Мате Пижурице), чиме ће наша сазнања о овим текстовима бити комплетирана.

Дарија Габрић-Багарић

BOSANSKOHERCEGOVAČKI DIJALEKTOLOŠKI ZBORNIK, knjiga II, Institut za jezik i književnost u Sarajevu, Odjeljenje za jezik, Sarajevo, 1979, str. 370

1974. godine otpočeo je rad na Bosanskohercegovačkom dijalektološkom atlasu, projektu čiji je zvanični naziv *Bosanskohercegovački dijalekatski kompleks — sinhronijska deskripcija i odnos prema savremenom standardnom jeziku*. Na Banjalučkom savjetovanju u oktobru 1974. godine, koje je označilo početak rada na Projektu, u dogovoru jugoslovenskih dijalektologa napravljene su osnovne smjernice, formulisani glavni zadaci, metodi i krajnji ciljevi istraživanja.¹ U prvoj knjizi Bosanskohercegovačkog dijalektološkog zbornika, objavljenj 1975. godine² (Zbornik je pokrenut kao naučna publikacija u kojoj će se prezentirati rezultati rada na ovom projektu), štampana je Bibliografija radova o bosansko-hercegovačkim govorima i Upitnik za ispitivanje bosansko-hercegovačkih govora, čime su, uz utvrđenu mrežu punktova, terenska istraživanja bila u potpunosti omogućena. Ova istraživanja obavljaju se uspješno već nekoliko godina, a, evo, pred nama je i prva naučna obrada dijela prikupljene građe, štampana u drugoj knjizi Bosanskohercegovačkog dijalektološkog zbornika.

U prvom dijelu Knjige (str. 7—157) dat je osvrt na građu prikupljenu sa 35 punktova u sjeverozapadnoj Bosni, na prostoru između Une i Vrbasa. Grupa autora (Dragomir Vujičić, Asim Peco, Milorad Dešić i Dalibor Brozović) izdvojila je najbitnije fonetske, prozodijske i morfološke osobine toga dijela bosanskog terena i njima se detaljnije pozabavila. O svom pristupu građi autori u uvodnom dijelu kažu:

»Želja nam je, zasad barem samo toliko, da dio te građe objelodanimo i učinimo je dostupnom za proučavanje, s jedne, i da damo izvjesne osvrte na tu građu, s druge strane. Prema tome, ovdje se ne radi o iscrpnim dijalektološkim radnjama i studijama klasičnog tipa, bez obzira na to što su u pitanju manje regije, nego više o osvrtima na pojedine di-

¹ *Proučavanje bosansko-hercegovačkih govora — dosadašnji rezultati, potrebe i perspektive*, Institut za jezik i književnost u Sarajevu, Odjeljenje za jezik, Posebna izdanja 2, Sarajevo, 1974, str. 128.

² *Bosanskohercegovački dijalektološki zbornik, knjiga I*, Institut za jezik i književnost u Sarajevu, Odjeljenje za jezik, Sarajevo, 1975, str. 407

jalekatske pojave i važnije probleme. Čini nam se da su takvi radovi znatno pregledniji i informativniji i da pružaju više mogućnosti za praćenje određenih pojava i van užih regija. Nema sumnje da ovakav način rada u smislu pribavljanja prvih informacija o rasprostiranju izoglosa važnijih dijalekatskih pojava omogućava u docnijoj fazi djelatnosti na ovom projektu pravljenje širih i sintetičkih studija o bosanskohercegovačkom dijalekatskom kompleksu, sa nizom kartografskih ilustracija, a to i jeste krajnji cilj našeg cjelokupnog rada» (str. 9—10).

Rukovođeni takvim konceptom, autori obraćaju pažnju na najrelevantnije dijalekatske značajke, i to na uzorku terena kao cjeline koji je, u stvari, prostor ukrštanja dvaju dijalekatskih tipova: ikavskošćakavskog i ijekavskoštakavskog. Na ovom teritorijalnom isječku dale su se sagledati neke od krupnih genetsko-tipoloških veza među ovim govorima, a to je sa uspjehom učinjeno uz obilje nove, dosad nepoznate, građe i uz ne odveć opširno, ali problemski obuhvatno njeno komentarisanje i tumačenje.

Danas se na terenu slovenskih jezika rade projekti iz oblasti lingvističke geografije, a ova disciplina svojim savremenim metodama omogućava donošenje novih i naučno argumentovanih sudova o slovenskom terenu kao cjelini, ali i njegovim užim regijama i njihovim mjestom u širem teritorijalnom dijalekatskom kompleksu. Može se reći da do preduzimanja velikih poslova oko izrade dijalektoloških atlasa ni slovenski teren kao cjelina ni pojedini njegovi dijelovi (tereni zasebnih slovenskih jezika) nisu mogli biti ni blizu zadovoljavajuće sagledavani u njihovom punijem dijalekatskom sklopu. Mnoge važne izoglose ostajale su samo fragmentarno bilježene, a ne nikako do kraja praćene, što je sve, naravno, umanjivalo vrijednost naučnih spoznaja do kojih se u slovenskoj dijalektologiji došlo. Na jugoslovenskom terenu vrše se istraživanja u okviru Opšteslovenskoga lingvističkog atlasa (OLA), Opštekarpatškog dijalektološkog atlasa (OKDA), a u podmakloj su fazi i poslovi na srpskohrvatskom, slovenačkom i makedonskom atlasu. Rad na bosanskohercegovačkom dijalektološkom atlasu predstavlja projekat prije svega značajan po tome što je pokriven najgušćom mrežom punktova, čime se omogućava i detaljnije praćenje jezičkih pojava na jednom ograničenom prostoru. Prvi uzorak analize prikupljene građe dat na ovaj način već sada nas uvjerava u to da timski rađeni poslovi ovakve vrste otkrivaju dosad nepoznate odnose unutar dijalekatskih sistema, jednom novom širinom sagledavanja prostornih jezičkih činjenica. Lingvistička geografija javlja se kao nezamjenjiv vid istraživanja ukoliko se znanstvene spoznaje o vlastitom kulturnom nasljeđu u oblasti jezika žele dovesti do smjelijih sinteza, do cjelovitijih sagledavanja terena praćenjem izoglosa ujednačenim metodološkim postupkom pri terenskim ispitivanjima i pri obradi prikupljene građe.

Na ukupno 19 karata izoglosa predstavljene su neke od važnih fonetskih i prozodijskih odlika sjeverozapadnog dijela Bosne, između Vrbasa i Une. Na svaku od tih izoglosa daje se poseban osvrt i veći broj od različitih terenskih istraživača prikupljenih primjera sa tačnim naz-

nakama numeracije punktova na kojima su zabilježeni. To omogućava da se dio bosanskog prostora sagledava konkretnim rasporedom najrelevantnijih osobina, problemski itetako važnih za bosansko-hercegovački teren. Teritorijalni uzorak se na ovaj način sagledava kao prostorna struktura sa ustanovljenim rasporedom osobina unutar nje, ali i kao cjelina koja se svojim unutrašnjim diferenciranjem stavlja u konkretne i građom potvrđene odnose prema širim zonama, u ovom slučaju prema ikavskošćakavskim srednjobosanskim i zapadnobosanskim govorima i prema ijekavskošćakavskoj istočnohercegovačkoj matici. Kad se, npr., prati osobina pomjerenosti vokalske boje u nekima od leksema (*gláva : glá^ova; vráta : vrá^ota; glâd : glâ^od; já : já^o*), građa sa svih 35 punktova i sa istim leksemama omogućava vrlo sigurna uopštavanja za jedan prostorni uzorak. Sem toga, jedna i inače značajna pojava u bosanskim govorima postaje konkretnije sagledana na jednom odsječku terena, sa gušćim rasporedom punktova u kojima je potvrđena, a raspored izoglosa pomjerenosti i nepomjerenosti vokalske boje (predstavljen i kartama izoglosa) nijansira sam teren i određuje njegov odnos prema drugim srodnim zonama (u toj osobini). Konačno, tu se daje pouzdan horizontalni (teritorijalni) raslojen materijal, kao potvrda za tumačenja po rijekla te pojave na ovom terenu i uopšte u bosanskim govorima. Ili, kad se u prozodijskom dijelu analize otkriva areal zastupljenosti akcentatskog tipa *stâza* u odnosu na tip *stâza* i to se jasno predstavi na izoglosnoj karti, samo u toj osobini dolazi se do zaključka o unutrašnjem diferenciranju terena, ali isto tako i o pružanju te do sada rijetko bilježene osobine u bosanskim govorima na jedan prostran dio sjeverozapadnog terena. To pružanje u ovakvim granicama do danas u literaturi nigdje nije izneseno, a prema dosadašnjim tumačenjima prostiranja i karaktera ove pojave ono se na ovom dijelu terena u ovolikoj mjeri nije ni očekivalo.³ Baš takve »neočekivane« areale ovaj projekat otkriće i u znatnijoj mjeri, čime će se, naravno, dijalekatski prostor cjelovitije sagledavati, stavljanjem izoglosa u (na terenu potvrđeno) stvarne odnose, praćenjem do granica njihovog dosezanja. Time će se sigurno uočavati mnoge od izoglosa vezanih u snopove i drugačije nego što su nam to uobičajene predstave o našem terenu do sada nudile, a objašnjenja pojedinih osobina potkrijepiti sigurnijim lingvističkim argumentima.

Pored, na novom materijalu primijenjenih, savremenih metoda lingvističke geografije, veliku vrijednost ovakvoj obradi građe daju i razmatranja osobina ovdje zabilježenih a koje su i inače relevantne za bosansko-hercegovački teren. Zatvorenost vokala *a* u govorima sjeverozapadne Bosne ograničena je na užu zonu, pretežno u govoru Muslimana, ali se u vezi sa ovom pojavom uopšte konstatuje »da još uvijek nemamo tačne podatke na kojim prostorima se ona sve susreće«. Ovdje se pokazalo na koji način će u analizi građe biti obrađena ova i slična pitanja

³ Up. Dalibor Brozović, *O problemu ijekavskošćakavskog (istočnobosanskog) dijalekta*, Hrvatski dijalektološki zbornik 2, Zagreb, 1966, str. 191, posebno napomena 258.

na čitavom bosanskohercegovačkom prostoru, na koji način će ona na kartama izoglosa biti omeđena, što će samo po sebi dati više osnova za sigurnija tumačenja i prostiranja i porijekla pojava.

U osvrtu na građu o ijekavskoj zamjeni jata u dugim slogovima (autor Milorad Dešić) zaključuje se da su pored klasičnih refleksa *lje* i *ijè* prisutni i refleksi *ljē* i *ijé*, sa duljenjem drugoga sloga, što je kod zamjena pod uzlaznim akcentom i češća pojava od klasičnog refleksa. Dugouzlazni akcent na drugom slogu raširena je pojava u ijekavskim govorima. Ona se javlja i u matičnom istočnohercegovačkom,⁴ a, evo, vidimo, doseže sve do međuriječja Sane i Une, pa i još zapadnije. Zbog ovakvog stanja u ijekavskim govorima postavlja se u našoj nauci pitanje rasprostiranja izoglosa *ijé* i *ijè*, a javlja se, čak, i dilema da li u današnjim govorima vukovski refleks *ijè* uopšte i postoji. Rešetar je već poodavno iznio mišljenje da, čak, i pravi istočnohercegovački govori pod uzlaznim akcentom imaju *ijé* (ili *jé*) i da tu nikada i nemamo kratko *e*.⁵ Istraživanja ijekavskog terena izvršena u novije vrijeme ne potvrđuju opravdanost ovakve kategorične tvrdnje (kojoj znaju pribjegavati i neki savremeni autori, up. Sreten Živković, Pitanja savremenog književnog jezika, knj. III, sv. 1, 1951, str. 29). Konkretno, stanje u uskočkom, pivsko-drobnjačkom, kreševsko-lepeničkom, kao i u ijekavskoštakavskom istočnobosanskom tome osobito protivurječi.⁶ Naime, prema mojim istraživanjima istočnobosanske ijekavskoštakavske zone refleksi *lje* i *ijè* su, u stvari, jedine zamjene za jat u dugim slogovima, a duljenje tipa *ljē* i *ijé* uopšte se ne javlja dijalekatskom odlikom, već je zabilježeno u svega nekoliko primjera obavezno ekspresivno uslovljenih (up. takvo duljenje u Pivi i Drobnjaku i Vukovićevo objašnjenje, Jovan Vuković, Govor Pive i Drobnjaka, Južnoslovenski filolog XVII, Beograd, 1938—39, str. 14—16). Na jednom širokom prostoru istočne i jugoistočne Bosne samo je *sijeno*, *bijel*; *mlijeko*, *sijelo*. Građa sa 35 punktova sjeverozapadne Bosne govori nam, pak, da refleks *ijé* (*bijelo*, *sijelo*) čak i prevladava, mada ostaje činjenica da različiti istraživači (angažovani na prikupljanju materijala sa više punktova), kod kojih valja računati na izvjesnu neujednačenost u slušanju i bilježenju ovih refleksa, širom sjeverozapadnog bosanskog

⁴ Asim Peco, *Govor istočne Hercegovine*, Srpski dijalektološki zbornik XIV, Beograd, 1964, str. 51.

⁵ Up. Asim Peco, Isto, str. 52. U takvo stanje prvi je posumnjao prof. Belić (Asim Peco, Isto).

⁶ Milija Stanić je kategoričan u odbacivanju postojanja duljenja u uskočkom (Milija Stanić, *Uskočki govor*, Srpski dijalektološki zbornik XX, Beograd, 1974, str. 66), a prof. Vuković primjere sa duljenjem veže za upotrebu riječi u »svečanijem tonu« (Jovan Vuković, *Govor Pive i Drobnjaka*, Južnoslovenski filolog XVII, Beograd, 1938—39, str. 14—16). Up. i Jovan Vuković, *Istorija srpskohrvatskog jezika, I dio* — Uvod i fonetika, Beograd 1974, str. 70. O ovom problemu opširnije Dževad A. Jahić, *Ijekavskoštakavski govori istočne i jugoistočne Bosne*, doktorska disertacija u rukopisu, Filološki fakultet, Beograd, 1981, str. 183—193. Up. i u najnovijoj literaturi klasične reflekske u govoru Donjeg Birča (Dragomir Vujičić, *Prilog proučavanju govora Donjeg Birča*, Radovi ANU BiH knj. LXX, Odjeljenje društvenih nauka knj. 21, Sarajevo 1981, str. 198—199).

terena nalaze i klasičan refleks *ijè* (*mlijèko*). Što se tiče prostiranja izoglose *ijé* umjesto *ijè*, naši savremeni dijalektolozi skloni su mišljenju da je izoglosa duljenja *ijè* u *ijé* čak i neprekinuta, misleći, prije svega, na njeno pružanje u južnom novoštokavskom području,⁷ mada novija istraživanja ne potvrđuju ovakvo pretpostavljeno stanje neprekinutosti. Prije bi se moglo reći da ga negiraju (up. nap. 6). Dalje, u našoj nauci se već duže vremena postavlja pitanje u kolikoj su mjeri današnje zamjene u ijekavskim govorima stvarno dvosložne. Dosadašnja proučenost upućuje na zaključak da je dvosložna zamjena u nekim od tih govora (osobito istočnohercegovačkih i crnogorskih) uopštena pojava i da u njima nema organskih tendencija ka jednosložnom uprošćavanju.⁸ Jednosložne zamjene, pak, karakteristične su za zapadnije ijekavske govore, mada ih ima (ne računajući govore čaršija, koji u tom smislu stoje posebno) i u južnijim dijelovima ijekavskoga kompleksa. Građa iz međurječja Vrbasa i Une potvrđuje ovu opštitu spoznaju, ali u detaljima i konkretizuje stvaran odnos između jednosložnog i dvosložnog refleksa, gdje se ipak konstatuje da su češći primjeri sa dvosložnom zamjenom jata u dugim slogovima.

Problem određivanja broja slogova i kvantitea vokala *e* u drugom slogu ne prestaje biti predmetom diskusije. Činjenica je da u današnjim ijekavskim govorima imamo i jednosložnu zamjenu, ali je fakat i to da različiti istraživači do izvjesne mjere refleksa različito i čuju. I otud dolazi do slike raznovrsnijeg i složenijeg stanja, kakva je predstavljena u našoj naučnoj literaturi.⁹ To isto odnosi se i na pitanje refleksa *ljè* i *ijé*, duljenja u drugom slogu. Takvu neujednačenost, nadamo se, projekat bosanskohercegovačkog dijalektološkog atlasa znatno će umanjiti i u daljoj obradi materijala očekivati je primjenu ujednačenijeg metodološkog postupka, uz veću egzaktnost uz pomoć sredstava eksperimentalne fonetike. Obrada i drugih dijelova bosanskohercegovačkog terena ujednačenijim i egzaktnijim postupkom daće odgovore važne kako za dijalektologiju tako i za ijekavski standard uopšte.

Govoreći o geminatama tipa ⁿn, ^mm (*jeđⁿnēs*, *Muh^mmed*) konstatuje se (autor Dragomir Vujičić) da i ove govore karakteriše geminacija suglasnika sa produženom implozijom, ali da se uprošćavanje grupe *dn* ne vrši dosljedno niti svuda (up. *pódnē*, bilježeno u svim punktovima). Pojava geminacije tipa *nn* < *dn* (*pónnē*, *glánna*, *žénna*), *n'n* < *dn'* (*žⁿn'ī*), *ll* < *dl* (*ollētī*) u našoj najnovijoj literaturi posebno je obrađena

⁷ Up. Dragoljub Petrović, *O govoru Zmijanja*, Zbornik za filologiju i lingvistiku XIV/I—II. XV/I—II, Novi Sad, 1972, str. 47.

⁸ Up. Jovan Vuković, *Govor Pive i Drobnjaka* ..., str. 12.

⁹ Tomo Maretić na jednom mjestu ukazuje na relativnost piščevog sluha u vezi sa ijekavizmom. Jedni pisci tvrde kako »dugo *ž* nema nigde vrijednosti dvaju slogova«, dok će drugi, »koji su također slušali prave i čiste Štokavce-ijekavce, ili su to i sami, reći, da po njihovu sluhu dugo *ž* ima dva sloga u pravom i potpunom smislu« (Tomo Maretić, *Da li je ili ije?* — Nastavni vjesnik II, sv. 1, Zagreb, 1894, str. 149.).

za srpskohrvatski teren¹⁰ i iz te obrade se vidi da je osobina karakteristična za neke govore bosanskih Muslimana, od kojih je (istina rijetko) primaju i govori Srba ili Hrvata. Kao dijalekatska odlika ona je najtipičnija za ijekavsko štakavsko područje istočne i jugoistočne Bosne, čiji govori Muslimana tu izoglosu uopštavaju pa je (osobito u dolinama većih rijeka i bliže čaršijama) nameću i govorima Srba.¹¹ Za nas je ovdje bitno da sjeverozapadni bosanski govori, u stvari, znaju samo za rijetke pojave geminacije $dn > nn$, a da ne znaju za $dn' > n'n'$, $dl > ll$. To nam, opet, potvrđuje tezu da je težište ove izoglose na istočnoj, tačnije jugoistočnoj ijekavskoj strani bosanskoga kompleksa (istočnohercegovački je ne poznaje) i da je, što se više udaljavamo od tog njenog teritorijalnog žarišta, u govoru Muslimana sve manje možemo očekivati.¹² Uostalom, daljnja obrada građe iz ovog projekta nadamo se da će potvrditi ovakvu postavku.

Pored, za standardni jezik ijekavskog izgovora, veoma važnoga pitanja vrijednosti zamjene jata u dugim slogovima u osvrtu na prikupljenu građu ovdje je posebno ukazano na nekoliko drugih momenata vezanih za odnos dijalekatske (novoštokavske) baze prema standardnojezičkoj normi. Odnos dijalekatske osnove prema standardnom jeziku i inače je složeno i teorijsko i praktično pitanje, ali se za našu situaciju slobodno može reći da novoštokavska osnova standardnog sh/hs. jezika naprosto nameće, zbog same situacije u njenom sistemu, da istraživanja dijalekatskoga kompleksa (naravno, prije svega novoštokavskog) uzimamo i kao bitan faktor za objašnjavanje pojava u standardnom jeziku pa i za zauzimanje jasnijih stavova prema pojedinim tendencijama u njegovoj strukturi.

Izdvajamo pitanje akcenatske neujednačenosti kao odraza koegzistencije akcenatskih dubleta na širem novoštokavskom terenu. U odjeljku o prozodijskim odlikama govora sjeverozapadne Bosne (autor Dalibor Brozović) posebno se naglašava relevantnost dijalekatskog materijala kad se radi o problemu akcenatske norme. U vezi sa takvim dijalekatsko-standardnojezičkim relacijama ovdje se zaključuje:

»Akcentat je naime upravo ono područje gdje je u ortoepskoj normi standardne novoštokavštine (a možda i u njezinoj normi uopće) najveći raskorak između kodifikacione i uzusne (upotrebnе, uporabne) jezične norme, tako da se o kodifikaciji zapravo i ne može govoriti. U tom je svjetlu jasno da je u našem slučaju dijalektološko istraživanje materijalne osnovice jezičnoga standarda kudikamo važnije nego u onim jezicima u kojima se takva zadaća svodi na bolje upoznavanje 'organske' podloge standardnoga jezika. Osim toga, u nas dijalekatska situacija no-

¹⁰ Dževad A. Jahić, Branko Đ. Tošović, *Redukcija i asimilaciona geminacija grupe dn u ijekavskoštakavskim govorima istočne Bosne i u psovskim srednjoruskim govorima (kontrastivna analiza)*, Prilozi nastavi srpskohrvatskog jezika i književnosti 13, Banja Luka, 1980, str. 77—94.

¹¹ Dževad A. Jahić, *Ijekavskoštakavski govori istočne i jugoistočne Bosne...*, str. 328—330.

¹² Up. Jahić-Tošović, *Redukcija i asimilaciona geminacija...*, str. 83.

voštokavskoga terena, preko regionalnih razgovornih jezika, i danas znatno utječe na standardnojezičnu praksu, osobito na prozodijskom planu. Treba imati u vidu da je standardna novoštokavština relativno mlad standardni idiom i zato se njezina današnja jezična materija ne razlikuje osjetno od svoje vlastite dijalekatske osnove« (str. 112—113.).

Prozodijska građa obrađuje se kao dijalekatsko, ali i normativno pitanje. Novoštokavski teren, dakle, nudi dijalekatske činjenice dvojako neophodne za proučavanje; proučavanje »radi boljega poznavanja dijalekatske slike hrvatskosrpskoga dijasistema... i radi boljega razumijevanja nekih pojava u standardnojezičnoj praksi, upravo u uzusnoj normi« (str. 113.). Nama već dobro poznata neujednačenost nekih pitanja (ne samo akcenatske prirode)¹³ u našoj normi slikom stanja u dijalekatskoj bazi dobiće pouzdane signale i regulatore za neophodna ujednačavanja konkretnih pojedinosti. Uzorak analize o kojem govorimo pokazao je da naučni poduhvati ovakve vrste obavezno imaju i tu svoju normativnu dimenziju, za nas posebno značajnu u nastojanjima da naše rasprave o standardnom jeziku postavimo na što naučnije osnove.¹⁴

Dževad A. Jahić

¹³ U drugom dijelu obrade ove građe prof. Asim Peco daje osvrt na morfološki materijal, (str. 119—157) a u tom razmatranju imamo dosta momenta koje valja direktno vezati i za neke dileme u našoj standardnojezičkoj praksi, u nastojanjima da se one na najbolji način razriješe.

¹⁴ Napomenimo da je u ovoj knjizi Zbornika objavljeno i nekoliko drugih priloga: Josip Baotić, *Akcenatski sistem sela Kostrča u bosanskoj Posavini* (str. 161—267), A. Peco, D. Brozović, D. Vujičić i J. Baotić, *Spisak govornih osobina obuhvaćenih Upitnikom za ispitivanje bosansko-hercegovačkih govora* (str. 271—310), J. Baotić, *Registar leksema obuhvaćenih Upitnikom za ispitivanje bosansko-hercegovačkih govora* (str. 313—347), S. Čerić, M. Arnaut, *Bibliografija radova o bosansko-hercegovačkim govorima (od 1975. do 1978)*, str. 351—363, *Popis punktova za projekat »Bosanskohercegovački dijalekatski kompleks...«* (str. 365—370). O ovim priložima bi drugom prilikom valjalo više reći.